

Bachelorthesis

Universiteit Utrecht

Opvoedingsgedrag, Persoonlijkheid en Probleemgedrag

De relatie tussen opvoedingsgedrag en internaliserend en externaliserend probleemgedrag, en tussen persoonlijkheid en internaliserend probleemgedrag.

Studenten:

Jet Vermey (3068404)

Bram Brienen (3636372)

Wobke Teernstra (3653757)

Werkgroep:

1

Begeleider:

Ellen Reitz

Datum:

9 juni 2011

Abstract

In this study we investigated relations between parenting, personality and problem behavior. First, we examined parenting effects on internalizing problem behavior. Second, we examined parenting effects on externalizing problem behavior and finally we examined personality effects on internalizing problem behavior. A total of 574 10- to 14-year-olds filled out the Parental Behavior Questionnaire (PBG), the Quick big Five Personality Questionnaire (QBF) and the Youth Self Report (YSR). It was found that parenting behavior affected both internalizing and externalizing problem behavior. The parenting style control was the only significant positive predictor of internalizing problem behavior. For externalizing problem behavior we found control and warmth to be significant positive predictors. Finally, personality affected internalizing problem behavior. Extraversion and emotional stability were significant negative predictors of internalizing problem behavior. With this study we can state that parenting and child's personality both affect problem behavior in children.

Introductie

De meest voorkomende vormen van psychopathologie bij kinderen en adolescenten worden gecategoriseerd in twee groepen: internaliserende en externaliserende problemen (Guttmanova, Szanyi, & Cali, 2008). *Internaliserende problemen* zijn stoornissen van naar binnen gerichte emoties en stemmingen zoals verdriet, schuld, angst en zorgen (Zahn-Waxler, Klimes-Dougan, & Slattery, 2000) en worden gekenmerkt door sociaal geremd gedrag, een laag zelfbeeld en reductie van emotionele expressiviteit (Abad & Forns, 2008; Van Leeuwen, Mervielde, Braet, & Bosmans, 2004; Van Leeuwen, Mervielde, Clercq, & De Fruyt, 2007). Bij *externaliserende problemen* worden negatieve emoties gericht op anderen (Aunola & Nurmi, 2005) en uiten zich in oppositioneel, agressief en hyperactief gedrag (Bongers, Koot, Van der Ende, & Verhulst, 2004). *Opvoedingsgedrag* kan van invloed zijn op probleemgedrag van het kind en wordt omschreven als een construct dat warmte en controle omvat (Aunola & Nurmi, 2005; Slicker, 1998; Wissink, Deković, & Meijer, 2006). Daarnaast kan *persoonlijkheid* probleemgedrag van het kind beïnvloeden. Persoonlijkheid wordt omschreven als een geheel van gedachten en gedragspatronen dat enige consistentie vertoont over de tijd (McCrae et al., 2000). De kenmerken van

persoonlijkheid zijn extraversie, vriendelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid van ideeën (Barbaranelli, Caprara, Rabasca, & Pastorelli, 2003; De Fruyt et al., 2006; Paunonen, 2003; Paunonen & Ashton, 2001; Vermulst & Gerris, 2005).

Opvoedingsgedrag en internaliserend probleemgedrag

Studies tonen een relatie aan tussen, aan de ene kant, een negatieve opvoeding (Bowlby, 1988), strengheid (Reitz, Deković, & Meijer, 2006), harde fysieke en verbale discipline (McKee et al., 2007), overbetrokkenheid (Rubin, Stewart, & Coplan, 1995), een gebrek aan warmte in de opvoeding (Mantymaa, Puura, Luoma, Salmelin, & Tamminen, 2004; McCauley, Pavidis, & Kendall, in press) en internaliserend probleemgedrag bij kinderen en adolescenten aan de andere kant. Ook ouders die gebruik maken van negatieve gedragscontrole (Aunola & Nurmi, 2005; Galambos, Barker, & Almeida, 2003; Karreman, De Haas, Van Tuijl, Van Aken, & Deković, 2009; Pettit, Laird, Dodge, Bates, & Criss, 2001) vergroten de kans op het ontwikkelen van internaliserende problemen bij hun kind. Aunola en Nurmi (2005) stellen dat ouders hierdoor een inconsistente boodschap geven met aan de ene kant negativiteit en aan de andere kant nabijheid naar het kind. Deze verstrengeling beperkt kinderen in het uitdrukken van hun eigen gedachten en emoties, waardoor internaliserende problemen kunnen ontstaan.

Als ouders veel warmte uiten in hun opvoeding (Buehler, 2006; Greenberger, Chen, Tally, & Dong, 2000; McKee et al., 2007) en de hechting in de ouder-kind relatie goed is (Buist, Deković, Meeus, & Van Aken, 2004; Greenberger et al., 2000; Laible, Carlo, & Raffaelli, 2000), dan bevordert dit een gezonde ontwikkeling van het kind en de adolescent en is dit beschermend wat betreft internaliserend probleemgedrag.

Dit leidt tot de onderzoeksvraag ‘Wat is de invloed van opvoedingsgedrag op het internaliserend probleemgedrag van een kind?’ Hieruit vloeit de verwachting voort dat een hoge mate van negatief, controlerend opvoedingsgedrag en een lage mate van warm opvoedingsgedrag bijdraagt aan een hoge mate van internaliserend probleemgedrag van een kind.

Opvoedingsgedrag en externaliserend probleemgedrag

Opvoedingsgedrag wordt naast internaliserend probleemgedrag in hoge mate aan externaliserend probleemgedrag gerelateerd (Prinzle et al., 2003; Soenens, Vansteenkiste, Luyckx, & Goossens, 2006). Controlerend opvoedingsgedrag is in verband gebracht met externaliserend probleemgedrag van kinderen. Hieruit is gebleken dat een hoge mate van controlerend opvoedingsgedrag leidt tot een hoge mate van externaliserend probleemgedrag van een kind (Buehler, Benson, & Gerard, 2006; Erath, El-Sheik, & Cummings, 2009; Gershoff, 2002; Hautmann et al., 2009; Prinzle et al., 2003). Inconsistent, dwangmatig en impulsief opvoedingsgedrag zijn kenmerken van controlerend opvoedingsgedrag. Een hoge mate hiervan resulteert in een hoge mate van externaliserend probleemgedrag van kinderen (Karreman, De Haas, Van Tuijl, Van Aken, & Deković, 2010; Prinzle et al., 2003). Andersom wordt warm opvoedingsgedrag geassocieerd met een lage mate van externaliserend probleemgedrag (Mckee et al., 2007).

Wanneer ouders training krijgen, gericht op het aanpassen van hun opvoedingsgedrag, dan heeft dit een positief effect op het verminderen van externaliserend probleemgedrag van kinderen (Hanisch et al., 2010; Hautman et al., 2009). Hieruit blijkt dat er een invloed is van opvoedingsgedrag op externaliserend probleemgedrag.

Dit leidt tot de onderzoeksvraag ‘Wat is de invloed van opvoedingsgedrag op het externaliserend probleemgedrag van een kind?’ Hieruit vloeit de verwachting voort dat een hoge mate van negatief, controlerend opvoedingsgedrag en een lage mate van warm opvoedingsgedrag bijdraagt aan een hoge mate van externaliserend probleemgedrag van een kind.

Persoonlijkheid en internaliserend probleemgedrag

De adolescentie is een periode van belangrijke veranderingen in de persoonlijkheid (Klimstra, Akse, Hale, Raaijmakers, & Meeus, 2010). Er is weinig bekend over de manier waarop een ontwikkelende persoonlijkheid gerelateerd is aan de ontwikkeling in andere domeinen zoals probleemgedrag. Wel is bekend dat persoonlijkheid een betere predictor is voor probleemgedrag dan andersom (Klimstra, Akse, Hale, Raaijmakers, & Meeus, 2010; Manders, Scholte, Janssens, & De Bruyn, 2006).

De meest gebruikte manier om persoonlijkheid te meten is met behulp van het Five Factor Model, bestaande uit de persoonlijkheidskenmerken extravertie,

vriendelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid van ideeën (FFM; Paunen & Ashton, 2001). Lage scores op extraversie en emotionele stabiliteit zijn van invloed op hoge scores van internaliserend probleemgedrag. Er zijn in de literatuur geen significante resultaten tussen, aan de ene kant, vriendelijkheid, zorgvuldigheid en openheid van ideeën en internaliserend probleemgedrag aan de andere kant gevonden (Akse, Hale, Engels, Raaijmakers, & Meeus, 2007; Klimstra et al., 2010; Tackett, 2006; Van Aken & Dubas, 2004; Van Leeuwen et al., 2004; Van Leeuwen et al., 2007). Dit betekent dat de relatie hiertussen vooralsnog afwezig is.

Dit leidt tot de onderzoeksvraag ‘Wat is de invloed van persoonlijkheid op het internaliserend probleemgedrag van een kind?’ Op basis van de reeds beschreven resultaten van wetenschappelijk onderzoek wordt verwacht dat een hoge mate van extraversie en emotionele stabiliteit bijdraagt aan een lage mate van internaliserend probleemgedrag van het kind. Tot slot wordt er geen verband verwacht tussen, aan de ene kant, vriendelijkheid, zorgvuldigheid en openheid van ideeën en internaliserend probleemgedrag aan de andere kant.

Methode

De aselechte steekproef omvat in totaal 574 kinderen woonachtig in Nederland, waarvan 290 meisjes en 284 jongens. De leeftijd varieert van tien tot veertien jaar ($M = 12.02$ en $SD = .77$). Er zitten 335 kinderen in groep acht en 239 kinderen in de brugklas. Van de 237 kinderen uit de brugklas die de vraag over opleidingsniveau hebben ingevuld volgt 51,1% het VWO, Atheneum of Gymnasium, 28,7% de HAVO en 20,3% het VMBO. Van het totaal aantal kinderen woont 79,4% bij vader en moeder, 8,6% woont alleen bij moeder, 0,7% woont alleen bij vader, 4,7% woont bij moeder en stiefvader, 0,3% woont bij vader en stiefmoeder, 4,7% woont halve tijd bij moeder en halve tijd bij vader en 1,6% heeft een andere woonsituatie.

Procedure

Diverse scholen zijn telefonisch en schriftelijk benaderd met de vraag om deel te nemen aan het onderzoek waarvan er uiteindelijk twintig scholen hebben deelgenomen. Ouders hebben een brief toegestuurd gekregen waarin middels een antwoordstrook aangegeven kan worden dat ze geen toestemming geven voor deelname van hun kind aan het onderzoek. De vragenlijsten zijn onder begeleiding van studenten op twee momenten klassikaal afgenomen in toetsopstelling.

Meetinstrumenten

Opvoedingsgedrag: de verschillende aspecten van opvoedingsgedrag zijn gemeten met de Parental Behavior Questionnaire (PBQ; Wissink, Deković & Meijer, 2006). Het kind beoordeelt alle 30 items op de mate waarin de ouder iets doet of zegt, variërend van 1: nooit, 2: weinig, 3: soms, 4: vaak en 5: altijd. Controle: de schalen striktheid (hoe vaak zegt je vader/moeder dat je moet luisteren naar mensen, die ouder zijn dan jij?) ($\alpha = .79$), reactie (hoe vaak probeert je vader/moeder je te begrijpen, als je over iets praat dat je dwars zit?) ($\alpha = .87$) en discipline (hoe vaak is je vader/moeder streng?) ($\alpha = .83$) vormen in dit onderzoek controlerend opvoedingsgedrag. Warmte: de schalen uitleg (hoe vaak legt je vader/moeder je uit waarom je iets niet mag, als je iets niet mag?) ($\alpha = .79$), warmte (hoe vaak laat je vader/moeder je weten dat hij/zij je lief vindt, of dat hij/zij van je houdt?) ($\alpha = .84$) en autonomie (hoe vaak zegt je vader/moeder dat je zelf verantwoordelijk bent voor wat je doet?) ($\alpha = .72$) vormen warm opvoedingsgedrag. Alle schalen omvatten 5 items. Een hoge score op de schalen impliceert een hoge mate van dat gedrag.

Probleemgedrag: het probleemgedrag van het kind is gemeten met de Youth Self Report (YSR; Achenbach, 1991; Verhulst, Ende, & Koot, 1996). De vragenlijst bevat 53 items met drie antwoordcategorieën variërend van 0: helemaal niet van toepassing, 1: een beetje of soms van toepassing en 2: duidelijk of vaak van toepassing. Internaliserend: de schalen teruggetrokken gedrag (ik weiger om te praten) ($\alpha = .68$), lichamelijke klachten (voel me oververmoeid) ($\alpha = .75$) en angstig/depressief gedrag (ik huil veel) ($\alpha = .85$) vormen in dit onderzoek internaliserend probleemgedrag ($\alpha = .89$). Externaliserend: de schalen delinquent gedrag (ik lieg of bedrieg) ($\alpha = .51$) en agressief gedrag (ik maak veel ruzie) ($\alpha = .80$) vormen in dit onderzoek externaliserend probleemgedrag ($\alpha = .81$). Een hoge score op de schalen impliceert een hoge mate van dat gedrag.

Persoonlijkheid: de persoonlijkheid van het kind is gemeten met behulp van de Quick Big Five Personality Questionnaire (QBF; Vermulst & Gerris, 2005). De vragenlijst bevat 30 items met vier antwoordcategorieën variërend van 1: klopt helemaal niet, 2: klopt een beetje, 3: klopt redelijk goed en 4: klopt helemaal. De schalen zijn extraversie (klopt het dat je spraakzaam bent?) ($\alpha = .76$, na het verwijderen van item 17 (spraakzaam)), vriendelijkheid (klopt het dat je hulpvaardig bent?) ($\alpha = .84$), zorgvuldigheid (klopt het dat je zorgvuldig bent?) ($\alpha = .78$, echter na het verwijderen van item 4 (slordig)), emotionele stabiliteit (klopt het dat je

prikkelbaar bent?) ($\alpha = .70$) en openheid ideeën (klopt het dat je fantasierijk bent?) ($\alpha = .73$). Een hoge score op de subschalen betekent een hoge score op deze factoren.

Resultaten

De correlatietabel (zie Tabel 1) geeft de correlaties tussen de verschillende schalen weer. Hieruit blijkt dat alleen de persoonlijkheidskenmerken extraversie en emotionele stabiliteit significant correleren met internaliserend probleemgedrag. Hoe minder extraversie en emotionele stabiliteit, hoe meer internaliserend probleemgedrag. Tevens blijkt uit Tabel 1 dat er een significante correlatie bestaat tussen alle opvoedingsgedragingen en internaliserend en externaliserend probleemgedrag, behalve autonomie. Zowel striktheid, discipline en warmte correleren positief met internaliserend en externaliserend probleemgedrag. Hoe meer striktheid, discipline of warmte, hoe meer internaliserend of externaliserend probleemgedrag. Daarnaast correleert reactie negatief met zowel internaliserend als externaliserend probleemgedrag. Hoe minder reactie, hoe meer internaliserend of externaliserend probleemgedrag. Uitleg correleert negatief met zowel delinquent gedrag als met lichamelijke klachten. Hoe minder uitleg, hoe meer internaliserend of externaliserend probleemgedrag.

Opvoedingsgedrag en internaliserend probleemgedrag

Voor het beantwoorden van de vraag ‘Wat is de invloed van opvoedingsgedrag op het internaliserend probleemgedrag van een kind?’ zijn multiple regressieanalyses uitgevoerd. Binnen de analyse zijn de opvoedingsgedragingen de onafhankelijke variabelen en is internaliserend probleemgedrag, bestaande uit teruggetrokken gedrag, lichamelijke klachten en angstig/depressief gedrag, de afhankelijke variabele. Er zijn vier regressieanalyses uitgevoerd, voor internaliserend totaal en de drie subschalen.

In Tabel 1 zijn correlaties gevonden tussen zowel warmte, reactie en discipline met internaliserend probleemgedrag terwijl uit de multiple regressieanalyses blijkt dat deze opvoedingsgedragingen geen significant effect hebben op internaliserend probleemgedrag. Uit Tabel 2 blijkt dat striktheid de enige significante positieve voorspeller is van internaliserend probleemgedrag. Dit gevonden resultaat komt overeen met de verwachting dat hoe meer controle, hoe meer internaliserend probleemgedrag. Opvoedingsgedrag verklaart 9% van de variantie van internaliserend probleemgedrag.

Tabel 1

Samenvatting van Correlaties, Gemiddelden, en Standaard Deviaties voor metingen op Persoonlijkheid, Opvoedingsgedrag en Internaliserend en Externaliserend probleemgedrag

	Persoonlijkheid					Opvoedingsgedrag						Externaliserend		Internaliserend		
	1.	2.	3.	4.	5.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	1.	2.	1.	2.	3.
<i>Persoonlijkheid</i>																
1. Extraversie	—															
2. Vriendelijkheid	.06	—														
3. Zorgvuldigheid	-.26***	.37***	—													
4. Emotionele stabiliteit	.41***	.08	.05	—												
5. Openheid ideeën	.07	.43***	.29***	-.08	—											
<i>Opvoedingsgedrag</i>																
1. Striktheid	-.11**	-.10*	.01	-.23***	.06	—										
2. Uitleg	.01	.27***	.22***	.11*	.24***	.29***	—									
3. Warmte	-.12**	.28***	.11*	.02	.25***	-.03	.46***	—								
4. Reactie	.04	.36***	.23***	.12**	.26***	.05	.68***	.64***	—							
5. Autonomie	-.02	-.18***	.14**	-.02	.24***	.31***	.52***	.25***	.43***	—						
6. Discipline	-.17***	-.17***	-.10	-.25***	.01	.72***	.06	.20***	-.16***	.12**	—					
<i>Externaliserend</i>																
1. Delinquent gedrag	-.05	-.13**	-.07	-.23***	.05	.14**	-.17***	.15**	-.18***	.04	.18***	—				
2. Agressief gedrag	.00	-.20***	-.17***	-.38***	.06	.25***	-.08	-.06	-.13**	.05	.27***	.50***	—			
<i>Internaliserend</i>																
1. Teruggetrokken gedrag	-.49***	-.03	.06	-.40***	.02	.11**	-.08	.10*	-.12**	.00	.13**	.22***	.31***	—		
2. Lichamelijke klachten	-.17	.21	.44	-.35***	.07	.16***	-.11**	-.04	-.12**	.03	.13**	.24***	.32***	.45***	—	
3. Angstig/depressief	-.33***	.00	.02	-.55***	.05	.19***	-.08	-.05	-.13**	.03	.21***	.26***	.44***	.48***	.72***	—
<i>M</i>	3.30	3.17	2.36	3.16	2.74	2.69	3.72	3.64	3.77	3.44	1.99	1.21	1.30	1.30	1.35	1.31
<i>SD</i>	.55	.48	.62	.49	.55	.57	.59	.71	.67	.46	.60	.17	.22	.30	.32	.31

Noot. * p < .05. ** p < .01. *** p < .001. N varieert van 521 tot 569. M = Gemiddelde; SD = Standaard Deviatie.

Wanneer gekeken wordt naar de subschalen van internaliserend probleemgedrag, is striktheid een significante positieve voorspeller van lichamelijke klachten en angstig/depressief gedrag. Uitleg is een significante negatieve voorspeller van lichamelijke klachten. Autonomie is echter een significante positieve voorspeller van lichamelijke klachten. Dit is een opmerkelijk effect, omdat in de correlatietabel geen significante verbanden zijn aangetoond. Opvoedingsgedrag verklaart 4% van de variantie van teruggetrokken gedrag, 7% van lichamelijke klachten en 8% van angstig/depressief gedrag. Zowel controlerend als warm opvoedingsgedrag zijn van invloed op internaliserend probleemgedrag, hoewel de schalen van warmte tegenstrijdigheden laten zien.

Opvoedingsgedrag en externaliserend probleemgedrag

Voor het beantwoorden van de vraag 'Wat is de invloed van opvoedingsgedrag op het externaliserend probleemgedrag van een kind?' zijn multiple regressieanalyses uitgevoerd. Binnen de analyse zijn de opvoedingsgedragingen de onafhankelijke variabelen en is externaliserend probleemgedrag, bestaande uit delinquent en agressief gedrag, de afhankelijke variabele. Er zijn drie regressieanalyses uitgevoerd, voor externaliserend totaal en de twee subschalen.

In Tabel 1 zijn correlaties gevonden tussen zowel warmte en reactie met externaliserend probleemgedrag terwijl uit de multiple regressieanalyses blijkt dat deze opvoedingsgedragingen geen significant effect hebben op externaliserend probleemgedrag. Uit Tabel 2 blijkt dat zowel striktheid, autonomie en discipline significante positieve voorspellers zijn van externaliserend probleemgedrag. Deze resultaten komen overeen met de verwachting dat hoe meer controle, hoe meer externaliserend probleemgedrag. Voor autonomie werd echter een negatief effect verwacht. Uitleg is een negatieve voorspeller van externaliserend probleemgedrag. Zoals verwacht blijkt dat hoe meer warmte, hoe minder externaliserend probleemgedrag. Opvoedingsgedrag verklaart 13% van de variantie van externaliserend probleemgedrag.

Wanneer gekeken wordt naar de subschalen van externaliserend probleemgedrag, is uitleg ook een significante negatieve voorspeller van delinquent gedrag. Autonomie is net zoals voor totaal externaliserend probleemgedrag een significante positieve voorspeller van delinquent gedrag. Dit is een opmerkelijk effect, omdat in de correlatietabel geen significante verbanden zijn aangetoond. Tot slot is discipline

een significante positieve voorspeller van agressief gedrag. Opvoedingsgedrag verklaart 11% van de variantie van delinquent gedrag en 11% van agressief gedrag. Zowel controlerend als warm opvoedingsgedrag dragen bij aan externaliserend probleemgedrag, hoewel de schalen van warmte tegenstrijdigheden laten zien.

Tabel 2
Multiple Regressieanalyses van het effect van Opvoedingsgedrag op Internaliserend en Externaliserend Probleemgedrag

Predictoren	Internaliserend	TG	LK	AD	Externaliserend	DG	AG
	β	β	β	β	β	β	β
<i>Opvoedingsgedrag</i>							
Striktheid	.17*	.09	.19*	.20**	.14*	.11	.14
Uitleg	-.10	-.06	-.18*	-.11	-.16*	-.22**	-.11
Warmte	.03	-.06	.07	.06	.00	-.10	.04
Reactie	-.14	-.05	-.11	-.11	-.11	-.03	-.13
Autonomie	.08	.05	.12*	.04	.12*	.13*	.10
Discipline	.09	.06	-.01	.08	.16*	.09	.16*
R ²	.09***	.04*	.07***	.08***	.13***	.11***	.11***

Noot. * p < .05. ** p < .01. *** p < .001. TG = Teruggetrokken gedrag; LK = Lichamelijke klachten; AD = Angstig/depressief; DG = Delinquent gedrag; AG = Agressief gedrag. N varieert van 521 tot 569.

Persoonlijkheid en internaliserend probleemgedrag

Voor het beantwoorden van de vraag ‘Wat is de invloed van persoonlijkheid op het internaliserend probleemgedrag van een kind?’ zijn multiple regressieanalyses uitgevoerd. Binnen de analyses zijn de vijf persoonlijkheidskenmerken de onafhankelijke variabelen en internaliserend probleemgedrag, bestaande uit teruggetrokken gedrag, lichamelijke klachten en angstig/depressief, de afhankelijke variabele. Er zijn vier regressieanalyses uitgevoerd, voor internaliserend totaal en de drie subschalen.

In overeenstemming met de correlaties uit Tabel 1 blijkt dat extraversie en emotionele stabiliteit significante negatieve voorspellers zijn van internaliserend probleemgedrag (zie Tabel 3). Deze resultaten komen overeen met de verwachting dat hoe minder extravert en emotioneel stabiel, hoe meer internaliserend probleemgedrag. Persoonlijkheid verklaart 31% van de variantie van internaliserend probleemgedrag.

Wanneer gekeken wordt naar de subschalen van internaliserend probleemgedrag, blijkt dat extraversie en emotionele stabiliteit significante negatieve voorspellers zijn van teruggetrokken en angstig/depressief gedrag. Daarnaast blijkt dat emotionele stabiliteit een significante negatieve voorspeller is van lichamelijke klachten. Persoonlijkheid verklaart 30% van de variantie van teruggetrokken gedrag, 12% van lichamelijke klachten en 33% van angstig/depressief gedrag.

Zowel uit Tabel 1 als uit de multiple regressieanalyses blijkt, zoals verwacht, dat de overige persoonlijkheidskenmerken, te weten vriendelijkheid, zorgvuldigheid en openheid van ideeën, geen significant effect hebben op internaliserend probleemgedrag. Twee van de vijf persoonlijkheidskenmerken, extraversie en emotionele stabiliteit, zijn van invloed op internaliserend probleemgedrag.

Tabel 3

Multiple Regressieanalyses van het effect van Persoonlijkheid op Internaliserend probleemgedrag

Predictoren	Internaliserend	TG	LK	AD
	β	β	β	β
<i>Persoonlijkheid</i>				
Extraversie	-.20***	-.43***	-.04	-.15***
Vriendelijkheid	.06	.05	.02	.07
Zorgvuldigheid	-.05	-.06	.01	-.05
Emotionele stabiliteit	-.46***	-.24***	-.33***	-.51***
Openheid ideeën	.05	.06	.05	.02
R ²	.31***	.30***	.12***	.33***

Noot. *** $p < .001$. TG = Teruggetrokken gedrag; LK = Lichamelijke klachten; AD = Angstig/depressief. N varieert van 521 tot 569.

Discussie

In deze studie zijn de relaties tussen opvoedingsgedrag, persoonlijkheid en externaliserend en internaliserend probleemgedrag onderzocht. De eerste deelvraag gaat over de invloed van opvoedingsgedrag op het internaliserend probleemgedrag van een kind. Zoals verwacht hebben zowel controlerend als warm opvoedingsgedrag effect op internaliserend probleemgedrag. Een hoge mate van controle hangt samen met meer internaliserend probleemgedrag. Eerder onderzoek bevestigt dit (Aunola & Nurmi, 2005; Galambos et al., 2003; Karreman et al., 2009; Pettit et al., 2001). Door het controlerend opvoedingsgedrag kunnen kinderen het gevoel krijgen dat ouders onvoldoende vertrouwen in hun hebben, dat kan leiden tot een negatief zelfbeeld met mogelijk internaliserend probleemgedrag als gevolg.

De verwachting dat warm opvoedingsgedrag negatief gerelateerd is aan internaliserend probleemgedrag is bevestigd. Naast een negatieve relatie is echter ook een positieve relatie met internaliserend probleemgedrag aangetoond. Zowel veel als weinig warmte draagt bij aan internaliserend probleemgedrag. De negatieve relatie wordt bevestigd in eerder onderzoek (Aunola & Nurmi, 2005; Buehler, 2006; Greenberger, Chen, Tally, & Dong, 2000; McKee, et al., 2007). Wanneer ouders warm zijn in hun opvoeding voelen kinderen zich gerespecteerd en krijgen zij

vertrouwen van hun ouders. Dit geeft kinderen een geborgen gevoel waarin zij hun emoties kunnen uiten en minder internaliserend probleemgedrag laten zien. Een positieve relatie tussen autonomie en internaliserend probleemgedrag wordt in de literatuur niet aangetoond. Deze positieve relatie zou verklaard kunnen worden doordat aan de ene kant de ouder een kind veel vertrouwen geeft door het zelfstandig te leren zijn, terwijl de ouder aan de andere kant stuurt door het kind veel verantwoordelijkheid te geven.

De resultaten met betrekking tot controlerend opvoedingsgedrag zijn vaker significant bevonden dan warm opvoedingsgedrag en is om die reden een belangrijkere voorspeller van internaliserend probleemgedrag. Dit zou verklaard kunnen worden doordat controlerend opvoedingsgedrag een grotere impact op een kind heeft in vergelijking tot warm opvoedingsgedrag. Controlerend opvoedingsgedrag leidt eerder tot internaliserend probleemgedrag dan dat warm opvoedingsgedrag hiervoor beschermt. Dit wordt bevestigd door Baumeister, Bratslavsky, Finkenauer, en Vohs (2001).

Ten tweede is de invloed van opvoedingsgedrag op externaliserend probleemgedrag onderzocht. De verwachting dat er een positieve relatie bestaat tussen controlerend opvoedingsgedrag en externaliserend probleemgedrag is bevestigd. Een hoge mate van controle hangt samen met meer externaliserend probleemgedrag en dit komt overeen met de resultaten van eerder onderzoek (Buehler et al., 2006; Erath et al., 2009; Gershoff, 2002; Hautmann et al., 2009; Prinzie et al., 2003). Wanneer ouders hun kinderen geen vertrouwen geven maar in plaats daarvan hun kinderen in alles controleren, zou dit ertoe kunnen leiden dat kinderen hier tegen in verzet gaan en juist de grens gaan op zoeken door externaliserend probleemgedrag te vertonen.

De verwachting dat warm opvoedingsgedrag negatief gerelateerd is aan externaliserend probleemgedrag is bevestigd. Naast een negatieve relatie is echter ook een positieve relatie met externaliserend probleemgedrag aangetoond. Zowel veel als weinig warmte draagt bij aan externaliserend probleemgedrag. De negatieve relatie wordt bevestigd in eerder onderzoek (Aunola & Nurmi, 2005; Mckee et al., 2007). Wanneer ouders warm zijn in hun opvoeding voelen kinderen zich gerespecteerd en krijgen zij vertrouwen van hun ouders. Kinderen willen het vertrouwen dat zij krijgen niet schaden en zullen hierdoor minder snel externaliserend probleemgedrag vertonen. Een positieve relatie tussen autonomie en externaliserend probleemgedrag wordt in de literatuur niet aangetoond. De positieve relatie zou verklaard kunnen worden doordat

een kind onvoldoende capaciteiten heeft om met verantwoordelijkheid om te gaan en als gevolg van deze vrijheid externaliserend probleemgedrag laat zien.

Tot slot is de invloed van persoonlijkheid op internaliserend probleemgedrag onderzocht. De verwachting dat een hoge mate van extraversie en emotionele stabiliteit bijdraagt aan een lage mate van internaliserend probleemgedrag is bevestigd. Deze bevindingen komen overeen met resultaten van eerder onderzoek (Akse et al., 2007; Klimstra et al., 2010; Tackett, 2006; Van Aken & Dubas, 2004; Van Leeuwen et al., 2004; Van Leeuwen et al., 2007). Persoonlijkheidskenmerken hebben invloed op de wijze waarop kinderen omgaan met stress. Een hoge mate van extraversie impliceert dat een kind naar buiten is gekeerd en ook op deze wijze zal omgaan met stressvolle situaties. Hierdoor is de kans kleiner dat een extravert kind internaliserend probleemgedrag laat zien. Hoe emotioneel stabiel een kind is hoe adequater het om zal gaan met stressvolle situaties. Dit verkleint de kans op internaliserend probleemgedrag.

Daarnaast is zoals verwacht geen effect gevonden tussen, aan de ene kant, vriendelijkheid, zorgvuldigheid en openheid van ideeën en internaliserend probleemgedrag aan de andere kant. Deze bevindingen komen overeen met resultaten van eerder onderzoek (Akse et al., 2007; Klimstra et al., 2010; Tackett, 2006; Van Aken & Dubas, 2004; Van Leeuwen et al., 2004; Van Leeuwen et al., 2007). Een verklaring hiervoor kan zijn dat de bovengenoemde persoonlijkheidskenmerken indirect van invloed zijn op het probleemgedrag. Larsen en Buss (2010) beschrijven namelijk dat vriendelijkheid met name van invloed is op de sociale interactie, zorgvuldigheid op persoonlijke ontwikkeling en de mate van openheid van ideeën op de behoefte om te experimenteren.

De resultaten van het huidige onderzoek zijn maatschappelijk relevant voor de hulpverlening aan kinderen met internaliserend en externaliserend probleemgedrag. Vanwege de aanwezige invloed van opvoedingsgedrag op probleemgedrag is het essentieel om opvoedingsgedrag te betrekken tijdens de hulpverlening. De persoonlijkheid van een kind zou inzicht kunnen geven in mogelijk probleemgedrag dat relevant kan zijn bij de signalering hiervan. De vrijwillige deelname, anonimiteit en toegankelijke vragen maken dit onderzoek ethisch verantwoord.

Een beperking van dit onderzoek is dat de achtergrondkenmerken van het gezin, bijvoorbeeld opleidingsniveau en religie van ouders, niet opgenomen zijn in het onderzoek. Deze aspecten zouden een rol kunnen spelen in het opvoedingsgedrag van

ouders en de persoonlijkheid van het kind. Een andere beperking is dat er alleen scholen met een openbare, christelijke en katholieke achtergrond hebben deelgenomen. Dit beperkt de generaliseerbaarheid van de resultaten. Aan de andere kant is er gebruik gemaakt van een voldoende grote steekproef. Een andere beperking kan zijn dat binnen de huidige studie alleen gebruik is gemaakt van vragenlijsten. Kwalitatieve dataverzameling of observaties zouden een vollediger resultaat kunnen geven. Daarnaast zou de leeftijdsrange vergroot kunnen worden om ook uitspraken te kunnen doen over kinderen uit andere leeftijdscategorieën.

Desalniettemin kunnen er belangrijke conclusies getrokken worden aan de hand van de resultaten van dit onderzoek. Allereerst draagt controlerend opvoedingsgedrag bij aan zowel internaliserend als externaliserend probleemgedrag. Opmerkelijk is dat warm opvoedingsgedrag beschermt voor probleemgedrag terwijl het tegelijkertijd ook hieraan bijdraagt. Tot slot hangt de persoonlijkheid van het kind samen met internaliserend probleemgedrag. Bij het in kaart brengen en behandelen van probleemgedrag is het belangrijk dat er aandacht wordt besteed aan zowel opvoedingsgedrag als de persoonlijkheid van het kind.

Samenvatting

In dit onderzoek hebben we de relatie tussen opvoedingsgedrag, persoonlijkheid en probleemgedrag onderzocht. Ten eerste hebben we de effecten van opvoedingsgedrag op internaliserend probleemgedrag bekeken. Ten tweede hebben we de effecten van opvoedingsgedrag op externaliserend probleemgedrag onderzocht en tenslotte hebben we de effecten van persoonlijkheid op internaliserende problemen bekeken. In totaal hebben 574 10- tot 14-jaar oude kinderen de Parental Behavior Questionnaire (PBG), the Quick Big Five Personality Questionnaire (QBF) and the Youth Self Report (YSR) ingevuld. Er is aangetoond dat opvoedingsgedrag effect heeft op zowel internaliserend als externaliserend probleemgedrag. De opvoedingsgedraging controle is de enige significante positieve voorspeller van internaliserend probleemgedrag. Voor externaliserend probleemgedrag zijn controle en warmte positieve significante voorspellers. Tot slot heeft persoonlijkheid effect op internaliserend probleemgedrag. Extraversie en emotionele stabiliteit zijn significante negatieve voorspellers van internaliserend probleemgedrag. Met deze studie kunnen we stellen dat opvoedingsgedrag en de persoonlijkheid van het kind beiden van invloed zijn op probleemgedrag.

Referenties

- Abad, J., & Forns, M. (2008). Personality profile for adolescents at risk for internalizing and externalizing problems. *Psychological Reports, 103*, 219-230. doi: 10.2466/PRO.103.1.219-230
- Achenbach, T. M. (1991). *Manual for the Youth Self-Report and 1991 Profile*. Burlington: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Akse, J., Hale, B., Engels, R. Raaijmakers, Q., & Meeus, W. (2007). Co-occurrence of depression and delinquency in personality types. *European Journal of Personality, 21*, 235-256. doi: 10.1002/per.604
- Aunola, K., & Nurmi, J. E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child development, 76*, 1144-1159. doi:10.1111/j.1467-8624.2005.00841
- Baarda, D. B. (2009). *Dit is onderzoek! Handleiding voor kwantitatief en kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Barbaranelli, C., Caprara, G. V., Rabasca, A., & Pastorelli, C. (2003). A questionnaire for measuring the big five in late childhood. *Personality and Individual Differences, 34*, 645-664. Verkregen op http://www.elsevier.com/wps/find/homepage.cws_home
- Baumeister, R. F., Bratslavsky, E., Finkenauer, C., & Vohs, K. D. (2001). Bad is stronger than good. *Review of General Psychology, 5*, 323-370. doi: 10.1037/1089-2680.5.4.323
- Bongers, I., Koot, H. M., Van der Ende, J., & Verhulst, F. C. (2004). Developmental trajectories of externalizing behaviors in childhood and adolescence. *Child Development, 75*, 1523-1537. doi: 10.1111/j.1467-8624.2004.00755.x
- Bosmans, G., Braet, C., Leeuwen, K., & Beyers, W. (2006). Do parenting behaviors predict externalizing behavior in adolescence, or is attachment the neglected 3rd Factor? *Journal of Youth and Adolescence, 35*, 373-383. doi: 10.1007/s10964-005-9026-1
- Bowlby, J. (1988). Developmental psychiatry comes of age. *The American Journal of Psychiatry, 145*, 1-10.
- Buist, K. L., Deković, M., Meeus, W., & Van Aken, M. A. G. (2004). The reciprocal relationship between early adolescent attachment and internalizing and externalizing problem behavior. *Journal of Adolescence, 27*, 251-266. doi:10.1016/S0140-1971(03)00113-1
- Buehler, C. (2006). Interparental hostility and early adolescent problem behavior: The mediating role of specific aspects of parenting. *Journal of research on adolescence, 16*, 265-292. doi:10.1111/j.1532-7795.2006.00132.x
- Buehler, C., Benson, M.J., & Gerard, J.M. (2006). Interparental Hostility and Early Adolescent Problem Behavior: The Mediating Role of Specific Aspects of Parenting. *Journal of Research on Adolescence, 16*, 265-292. doi: 10.1111/j.1532-7795.2006.00132.x
- De Fruyt, F., Bartels, M., Van Leeuwen, K. G., De Clercq, B., Decuyper, M., & Mervielde, I. (2006). Five types of personality continuity in childhood and adolescence. *Journal of personality and Social Psychology, 91*, 538-552. doi:10.1037/0022-3514.91.3.538

- Erath, S.A., El-Sheikh, M., & Cummings, E.M. (2009). Harsh parenting and child externalizing behavior: Skin conductance level reactivity as a moderator. *Child Development, 80*, 578–592. doi: 0009-3920/2009/8002-0020
- Galambos, N. L., Barker, E. T., Almeida, D. M. (2003). Parents do matter: Trajectories of change in externalizing and internalizing problems in early adolescence. *Child Development, 74*, 578-594. doi:10.1111/1467-8624.7402017
- Gershoff, E. T. (2002). Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin, 128*, 539–579. doi: 10.1037//0033-2909.128.4.539
- Greenberger, E., Chen, C., Tally, S. R., & Dong, Q. (2000). Family, peer, and individual correlates of depressive symptomatology among U.S. and Chinese adolescents. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 68*, 209-219. doi:10.1037//0022-006X.68.2.209
- Guttmanova, K., Szanyi, J. M., & Cali, P. W. (2008). Internalizing and externalizing behavior problem scores: cross-ethnic and longitudinal measurement invariance of the behavior problem index. *Educational and Psychological Measurement, 68*, 676-694. doi: 10.1177/0013164407310127
- Hanisch, C., Freun-Braier, I., Hautmann, C., Janen, N., Plück, J., Brix, G., ... Döpfner, M. (2010). Detecting effects of the indicated prevention programme for externalizing problem behaviour (PEP) on child symptoms, parenting, and parental quality of life in a randomized controlled trial. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy, 38*, 95–112. doi:10.1017/S1352465809990440
- Hautmann, C., Hoijtink, H., Eichelberger, I., Hanisch, C., Plück, J., Walter, D., & Döpfner, M. (2009). One-year follow-up of a parent management training for children with externalizing behaviour Problems in the real world. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy, 37*, 379–396. doi:10.1017/S135246580999021X
- Huh, D., Tristan, J., Wade, E., & Stice, E. (2006). Does problem behavior elicit poor parenting? *Journal of Adolescent Research, 21*, 185-204. doi:10.1177/0743558405285462
- Karreman, A., De Haas, S., Van Tuijl, C., Van Aken, M. A. G., & Deković, M. (2009). Relations among temperament, parenting and problem behavior in young children. *Infant Behavior and Development, 33*, 39-49. doi:10.1016/j.infbeh.2009.10.008
- Klimstra, T. A., Akse, J., Hale, W. W., Raaijmakers, Q. A. W., & Meeus, W. H. J. (2010). Longitudinal associations between personality traits and problem behavior symptoms in adolescence. *Journal of Research in Personality, 44*, 273-284. doi: 10.1016/j.jrp.2010.02.004
- Laible, D. J., Carlo, G., & Raffaelli, M. (2000). The differential relations of parent and peer attachment to adolescent adjustment. *Journal of Youth and Adolescence, 29*, 45-59.
- Landsheer, H., 't Hart, H., de Goede, M., & van Dijk, J. (2003). *Praktijkgestuurd Onderzoek: Methoden van Praktijkonderzoek*. Stenfert-Kroese.
- Larsen, R. J., & Buss, D. M. (2010). *Personality Psychology. Domains of Knowledge About Human Nature*. New York, NY: McGraw-Hill.

- Manders, W. A., Scholte, R. H. J., Janssens, J. M. A. M., & De Bruyn, E. E. J. (2006). Adolescent personality, problem behaviour and the quality of the parent-adolescent relationship. *European Journal of Personality, 20*, 237-254. doi:10.1002/per.574
- Mantymaa, M., Puura, K., Luoma, I., Salmelin, R. K., & Tamminen, T. (2004). Early mother-infant interaction, parental mental health and symptoms of behavioral and emotionale problems in toddlers. *Infant Behavior & Development, 27*, 134-149.
- McCauley, E., Pavidis, K., & Kendall, K. (in press). Developmental precursors of depression. In I. Goodyer (Ed.). *The depressed child and adolescent: Developmental and clinical perspectives*. New York: Cambridge University Press.
- McCrae, R. R., Costa, P. T., Jr., Ostendorf, F., Angleitner, A., Hrebicková, M., Avia, M. D., ... Smith, P. B. (2000). Nature over nurture: Temperament, personality, and lifespan development. *Journal of Personality and Social Psychology, 78*, 173-186. doi:10.1037/0022-3514.78.t.173.
- McKee, L., Roland, E., Coffelt, N., Olson, A. L., Forehand, R., Massari, C., ... Zens, M. S. (2007). Harsh discipline and child problem behaviors: The roles of positive parenting and gender. *Journal of Family Violence, 22*, 187-196. doi:10.1007/s10896-007-9070-6
- Paunonen, S. V. (2003). Big five factors of personality and replicated predictions of behavior. *Journal of Personality and Social Psychology, 84*, 411-424. doi: 10.1037/00223514.84.2.411
- Paunonen, S. V., & Ashton, M. C. (2001). Big five factors and facets and the prediction of behavior. *Journal of Personality and Social Psychology, 81*, 524-539. doi: 10.1037/0022-3514.81.3.524
- Pettit, G. S., Laird, R. D., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Criss, M. M. (2001). Antecedents and behavior-problem outcomes of parental monitoring and psychological control in early adolescence. *Child Development, 72*, 583-598. doi:10.1111/1467-8624.00298
- Prinz, P., Onghena, P., Hellinckx, W., Grietens, H., Ghesquie, P., & Colpin, H. (2003). The additive and interactive effects of parenting and children's personality on externalizing behaviour. *European Journal of Personality, 17*, 95-117. doi: 10.1002/per.467
- Reitz, E., Deković, M., & Meijer, A. M. (2006). Relations between parenting and externalizing and internalizing problem behaviour in early adolescence: Child behaviour as moderator and predictor. *Journal of Adolescence, 29*, 419-436. doi:10.1016/j.adolescence.2005.08.003
- Rubin, K. H., Stewart, S. L., & Cplan, R. J. (1995). Social withdrawal in childhood: Conceptual and empirical perspectives. In T. H. Ollendick, & R. J. Prinz (Eds.). *Advances in clinical child psychology* (pp. 157-196). New York: Plenum Press.
- Slicker, E. K. (1998). Relationship of parenting style to behavioral adjustment in graduating highschool seniors. *Journal of Youth and Adolescence, 27*, 345-372.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M., Luyckx, K., & Goossens, L. (2006). Parenting and adolescent problem behavior: An integrated model with adolescent self-disclosure and perceived parental knowledge as intervening variables. *Developmental Psychology, 42*, 305-318. doi: 10.1037/0012-1649.42.2.305
- Tackett, J., L. (2006). Evaluating models of the personality-psychopathology relationship in children and adolescents. *Clinical Psychology Review, 26*, 584-599. doi: 10.1016/j.cpr.2006.04.003

- Van Aken, M. A. G., & Dubas, J. S. (2004). Personality type, social relationships, and problem behavior in adolescence. *European Journal of Developmental Psychology, 4*, 331-348. doi: 10.1080/17405620444000166
- Van Leeuwen, K., De Fruyt, F., & Mervielde, I. (2004). A longitudinal study of the utility of the resilient, overcontrolled, and undercontrolled personality types as predictors of children's and adolescents' problem behavior. *International Journal of Behavioral Development, 28*, 210-220. doi:10.1080/01650250344000424
- Van Leeuwen, K. G., Mervielde, I., Braet, C., & Bosmans, G. (2004). Child personality and parental behavior as moderators of problem behavior: variable- and person-centered approaches. *Developmental Psychology, 40*, 1028-1046. doi: 10.1037/0012-1649.40.6.1028
- Van Leeuwen, K. G., Mervielde, I., De Clercq, B. J., & De Fruyt, F. (2007). Extending the spectrum idea: child personality, parenting and psychopathology. *European Journal of Personality, 21*, 63-89. doi:10.1002/per.598
- Verhulst, F. C., & Van der Ende, J. (1992). Agreement between parents' and adolescents' self-reports of problem behavior. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 33*, 1011-1023. doi:10.1111/j.1469-7610.1992.tb00922.x
- Vermulst, A. A., & Gerris, J. R. M. (2005). QBF: Quick Big Five persoonlijkheidstest handleiding (Quick Big Five personality test manual). Leeuwarden, the Netherlands: LDC Publications.
- Wissink, I. B., Dekovic, M., & Meijer, A. M. (2006). Parenting behavior, quality of the parent-adolescent relationship, and adolescent functioning in four ethnic groups. *The Journal of Early Adolescence, 26*, 133-159. doi:10.1177/0272431605285718
- Zahn-Waxler, C., & Klimes-Dougan, B., & Slattery, M. J. (2000). Internalizing problems of childhood and adolescence: Prospects, pitfalls, and progress in understanding the development of anxiety and depression. *Development and Psychopathology, 12*, 443-466. doi:10.1017/S0954579400003102